

RECENZJE I SPRAWOZDANIA

Recenzja wydawnicza książki prof. dr hab. Bogusława Śliwerskiego *Edukacja (w) polityce. Polityka (w) edukacji. Inspiracje do badań oświatowych*. Kraków 2015, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, ss. 676.

Prof. zw. dr hab. Bogusław Śliwerski jest jedną z najwybitniejszych postaci pedagogiki polskiej ostatnich dekad. Jego wkład w rozwój współczesnej polskiej refleksji edukacyjnej jest powszechnie uznawany, a pozycja w środowisku pedagogów polskich (i nie tylko) – bardzo wysoka i niepodważalna. Wiele z książek autorstwa Bogusława Śliwerskiego weszło do kanonu polskiej literatury w zakresie nauk pedagogicznych (i szerzej – społecznych), a każda publikacja tego autora stanowi wydarzenie edytorskie (wystarczy w tym miejscu wymienić tylko takie pozycje, jak: *Przekraczanie granic wychowania. Od «pedagogiki dziecka» do antypedagogiki; Współczesne nurty wychowania; Klinika szkolnej demokracji, Pajdocentryzm – pedagogika dziecka* czy kilka tomów z serii *Pedagogika alternatywna*). Książki Bogusława Śliwerskiego, często czytane i cytowane, są bardzo popularne zarówno wśród naukowców, jak i młodzieży akademickiej. Autor otwiera w nich nowe pola badawcze, wprowadza nowe dyskursy, jego narracje są odważne i interdyscyplinarne.

Podkreślając wkład B. Śliwerskiego w rozwój współczesnej polskiej myśli pedagogicznej trzeba też stwierdzić, iż zarówno jako teoretyk, jak i dydaktyk, potrafi podejmować ryzyko publicznej konfrontacji z dogmatycznymi poglądami i pedagogiczną (oraz polityczną) ortodoksją. Nie ogranicza się – w swoich przedsięwzięciach pedagogicznych – do działalności naukowo-dydaktycznej na poziomie akademickim. Jest jednym z tych nielicznych teoretyków wychowania, którzy z pełną świadomością i dużą determinacją podejmują wysiłki na rzecz praktycznego urzeczywistnienia nowych dyskursów edukacyjnych w praktyce edukacji polskiej.

Każda kolejna książka Bogusława Śliwerskiego stanowi wydarzenie w polskich naukach społecznych, a w szczególności – pedagogicznych, co odnosi się bez wątpienia także do recenzowanej przeze mnie, najnowszej pozycji tego wybitnego naukowca: *Edukacja (w) polityce. Polityka (w) Edukacji. Inspiracje do badań oświatowych*. Potwierdza ona raz jeszcze niezwykle kompetencje Autora (i badacza) w zakresie prowadzenia dyskursu

naukowego, a także jego wrażliwość społeczną i pedagogiczną. Książka ta stanowi przy tym znakomitą krystalizację pedagogiki naukowej i pedagogiki w działaniu.

Bogusław Śliwerski w znakomity sposób pokazuje w niej, jak wykorzystać można reprezentatywne teorie z zakresu nauk społecznych do analizy rzeczywistości oświatowej. Rekonstruuje także w sposób przenikliwy i zdecydowany takie strategie wytwarzania jej nowych wersji przez politykę, które prowadzą do podporządkowywania osób i wdrażania ich w realizację interesów politycznych. Przedstawia mające miejsce w najnowszej historii Polski dramaty instytucji i dramaty jednostek traktowanych przez polityków jak łatwa do ukształtowania glina. Pokazuje, w jaki sposób makro-decyzje wdrażane przez mikro-polityki na najniższych szczeblach rekonstruują codzienność i sposoby myślenia, prowadząc do adaptacji instytucji oraz ludzi do praw i decyzji, których często jedynym uprawomocnieniem jest sam akt sprawowania władzy, bez żadnych głębszych intencji poza potwierdzeniem istnienia jej samej. Jedynym więc motywem jest sprawowanie władzy, jedynym celem – zmiana sama w sobie; przy tej dramatycznej konsekwencji, jaką jest modyfikacja zmiany życia instytucji i jednostek (pod groźbą marginalizacji).

To, nie zawaham się stwierdzić, fundamentalne dzieło, stanowi nie tylko pełne treści kompendium wiedzy, ale także interdyscyplinarne studium wzajemnych relacji tego, co polityczne i tego, co edukacyjne. Bogusław Śliwerski pokazuje, w jaki sposób polityka wkracza inwazyjnie, zwykle za pomocą „prawodawczego cięcia”, w życie oświatowe, modyfikując, odwracając, zmuszając i selekcjonując. Jego książka stanowi nie tylko znakomite kompendium wiedzy z najnowszej historii Polski, w którym analizy socjologiczne, pedagogiczne i psychologiczne splatają się z rozważaniami o charakterze filozoficznym, ale także – w oczywisty sposób – politologicznym. Z powodzeniem łapie w „diagnostyczną kamerę” dynamikę różnorodnych pedagogiczno-polityczno-społecznych napięć między teoretycznym a praktycznym (czy empirycznym), globalnym a lokalnym, obiektywnym a subiektywnym. Jest ona jednak równocześnie wspaniałym studium z zakresu pedagogiki krytycznej i pedagogiki dekonstrukcyjnej, w której celem jest zmiana społeczna.

Trzeba dodać, że poszczególne fragmenty książki nie tylko dostarczają wiedzy na temat dynamiki przemian rzeczywistości edukacyjnej, ale też stanowią teoretyczno-krytyczne studia, których celem jest zrozumienie i wyjaśnienie źródeł „uwikłań”, a także skutków analizowanych zjawisk oraz fenomenów. Bogusław Śliwerski konsekwentnie pokazuje w nich edukację jako teren walki o władzę i demokrację, płaszczyznę dominacji i oporu, zniewolenia i upodmiotowienia. Edukacja jawi się w jego tekstach zarówno

jako „możliwość”, jak i „zagrożenie”, przy czym autor opowiada się z pełnym przekonaniem za edukacją zdecentralizowaną i zdestandaryzowaną, zorientowaną na rozwój człowieka.

Warto zauważyć, że tekst książki napisany jest w sposób bardzo komunikatywny, jasnym językiem, a poszczególne wywody cechuje zawsze wewnętrzna struktura i logika; wszystko to sprawia, że „dobrze się ją czyta”. Literatura stanowiąca dla Autora punkt wyjścia jego analiz jest bardzo reprezentatywna dla badanego problemu, a jego rozważania są niezwykle mocno osadzone zarówno w przyjętym przez niego „zestawie” kategorii teoretycznych, jak i w – wyznaczonej przez tytułowy problem – logice pracy.

Narracja w poszczególnych rozdziałach książki jest bardzo szczegółowa i zawiera wyczerpujące i stojące na bardzo wysokim poziomie rekonstrukcje, analizy oraz interpretacje. Badacz z pełną swobodą wprowadza nas w świat myśli i teorii, a także ideologii i praktyki. Jego szczegółowa wiedza jest zdumiewająca, zadziwia też zdolność do jej integrowania w postać bardzo wartkiej narracji oraz umiejętność osadzenia jej w teoriach i koncepcjach. Znakomicie porusza się on po podejmowanej problematyce, a jego rozważania są bardzo dobrze uzasadnione, dając w swojej całości – w kontekście swoistej walki dyskursów – fascynujący obraz zagadnienia postawionego w tytule. Moja ocena jest więc bardzo wysoka.

Nie ulega wątpliwości, że najnowsza książka Bogusława Śliwerskiego stanowi ważny wkład do rozwoju współczesnych polskich nauk o edukacji. Stanowi kolejne wybitne osiągnięcia tego naukowca, wpisując się znakomicie w aktualne dyskusje na temat relacji między polityką a edukacją.

Prof. zw. dr hab. Zbyszko Melosik

Uniwersytet Adama Mickiewicza

Dominika Jagielska: *Hybrydy ideologii edukacyjnych polskich polityków*, Kraków 2014, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, ss. 273.

Recenzowana przeze mnie interdyscyplinarna i jakże interesująca – w ogólnym oglądzie – książka powstała na bazie wcześniejszej dysertacji doktorskiej opatrzonej uprzednio tytułem: *Ideologie edukacyjne współczesnych polityków polskich*, promotorem której była Pani Prof. dr hab. Janina Kostkiewicz¹. Książka omawia w sposób szczególnie rzetelny,

---

¹We wstępie (s. 9) Pani Doktor wyraźnie precyzuje wszelkie zmiany, uzupełnienia dokonane modyfikacje edytorskie, z którymi zapozna się Czytelnik w stosunku do oryginalnej uprzednio przedłożonej pracy doktorskiej.